

Marin Baczworow

Katedra Geografii Miast i Turyzmu
Uniwersytet Łódzki
ul. Kopcińskiego 31
90-142 Łódź

**PROFESOR BERNARD BARBIER
– PRZEWODNICZĄCY KOMISJI
GEOGRAFII TURYZMU
I WYPOCZYNKU PRZY MIĘDZYNARODOWEJ UNII GEOGRAFICZNEJ
1980–1992**

**PROFESSOR BERNARD BARBIER
– CHAIRMAN OF THE GEOGRAPHY
OF TOURISM AND LEISURE
COMMISSION AT THE
INTERNATIONAL GEOGRAPHICAL
UNION 1980–1992**

1. Z HISTORII KOMISJI

W ciągu 12 lat (1980–1992), lat decydujących o rozwoju geograficznego kierunku badań nad turystyką, wolnym czasem i rekreacją, profesor Bernard Barbier był na czele jedyne międzynarodowe forum w tym zakresie. Wcześniej – w roku 1972 na kongresie Międzynarodowej Unii Geograficznej w Montrealu, z inicjatywy ówczesnego Prezydenta MUG, prof. Stanisława Leszczyckiego – została powołana Grupa Robocza Geografii Turystyki, na czele której stanął prof. S. Matznetter z RFN. Badacz ten zajmował geografiami ekonomiczną i regionalną. Tymczasem globalny rozwój turystyki w latach siedemdziesiątych i wyspecjalizowanie się w tej problematyce coraz większej liczby uczonych, w tym wielu geografów, spowodowało, że na zjeździe MUG w Tokio w roku 1976 podniesiono rangę Grupy Roboczej do Komisji Unii i na jej szefa powołano znanego francuskiego badacza turystyki – Bernarda Barbiera, który wówczas był przewodniczącym Komitetu francuskojęzycznych geografów turystyki.

Prof. Barbier stał na czele Komisji Geografii Turyzmu i Wypoczynku przez trzy kadencje i w tym charakterze przyczynił się w sposób zasadniczy do rozwoju tej dyscypliny naukowej oraz do stworzenia prężnej współpracy międzynarodowej. Swoje osobiste wrażenia z pracy Komisji czerpię z okresów 1980–1984 i 1988–1992, kiedy byłem członkiem Komisji.

**1. THE COMMISSION – HISTORICAL
OUTLINE**

Over the 12 years that decided the development of the geographical study of tourism, leisure and recreation (1980–1992), Prof. Bernard Barbier headed the only international forum on the subject. Earlier, in 1972, at the *International Geographical Union (IGU)* congress in Montreal, the President, Prof. Stanisław Leszczycki, initiated the working group on the geography of tourism headed by Prof. Matznetter from West Germany, which studied economic and regional geography. The global development of tourism in the 1970's and the growing number of specialists, including many geographers, led to the working group being promoted to a Union Commission at the *IGU* conference in Tokyo, 1976, with B. Barbier, a renowned French tourism geographer, as its chairman. At the time of the nomination he was chairman of the *Comité Nationale de Géographie du Tourisme*.

Prof. Barbier chaired the Geography of Tourism and Recreation Commission for three terms of office, and so contributed significantly to the development of this field, as well as bringing about effective international cooperation. My personal impressions of the Commission's activity

Sukces Komisji i jej późniejszy rozwój pod kierownictwem prof. Helleinera (1992–1996) oraz M. Halla (1996–2000 i w bieżącej kadencji 2000–2004) został w dużej mierze przesądzony dzięki niezwyklej osobowości prof. B. Barbiera – jego ogromnej wiedzy i erudycji, rzadko spotykanej elokwencji i niespożytej energii oraz nastawieniu na otwartość i nie narzucanie własnego poglądu.

B. Barbier otrzymał szerokie wykształcenie geograficzno-historyczne. Jego główne zainteresowania naukowe dotyczą geografii osadnictwa i turystyki i opierają się na gruntownej wiedzy z geografii fizycznej. Szczególnie innowacyjne i szeroko znane są Jego prace dotyczące rozwoju turystyki w środowisku górskim.

Dzięki Profesorowi Komisja została szeroko otwarta na udział specjalistów nie tylko z Europy Zachodniej i Ameryki (jak było w wielu innych Komisjach MUG), lecz także na Europę Środkową i Wschodnią, na ZSRR, kraje arabskie, kraje Dalekiego Wschodu i Afryki.

W skład Komisji Turyzmu i Wypoczynku, tak jak i innych komisji MUG, wchodził przewodniczący i 5–6 stałych członków, powoływanych przez niego. Uczestnictwo w imprezach zorganizowanych przez Komisję było jak najbardziej otwarte dla wszystkich geografów i przedstawicieli innych dyscyplin, których interesowały aspekty przestrzenne turystyki i rekreacji. W konferencjach brało udział duże grono młodzieży akademickiej. Nigdy nie pobierano opłaty za udział w konferencjach Komisji. Prof. Barbier potrafił porozumieć się z przewoźnikami i hotelarzami, którzy oferowali zniżki i ulgi dla uczestników spotkań. Zawsze po konferencjach organizowane były ciekawe wycieczki naukowe, których trasy Profesor uzgadniał z miejscowymi organizatorami. B. Barbier był mistrzem nie tylko słowa, ale i czynu – osobiście angażował się w organizację konferencji, wycieczek, jak również spotkań towarzyskich. Wycieczki i spotkania, wspólne spacery stwarzały atmosferę przyjaźni wśród wszystkich uczestników imprez zorganizowanych przez Komisję.

Konferencje oficjalne Komisji odbywały się raz do roku, jednak w co najmniej jeszcze 2–3 Komisja współuczestniczyła w organizacji sympozjów i kongresów.

refer to the periods of 1980–1984 and 1988–1992, when I was a member.

The Commission's success, and its further development with Prof. Helleiner (1992–1996) and Michael Hall (1996–2000, 2000–2004) as coordinators, has largely depended on Prof. Barbier's extraordinary personality, his vast knowledge and erudition, exceptional eloquence and energy, as well as his openness to different viewpoints.

Following the French tradition, he had gained a thorough geographical and historical education. His main academic interests concern the geography of settlement and tourism, and are based on his profound knowledge of physical geography. His work concerning the development of tourism in a mountainous environment is particularly innovative and well known.

Thanks to Prof. Barbier, the Commission became open to specialists not only from Western Europe and America (which was the case in many other *IGU* Commissions), but also Central and Eastern Europe, the USSR, Arab and Far Eastern countries, and Africa.

The Tourism and Recreation Commission, similar to others in the *IGU*, consisted of a chairman and five or six permanent members appointed by him. All geographers and representatives of other disciplines interested in the spatial aspects of tourism and recreation could attend events organised by the Commission. A large number of university students took part in the conferences, and participation was free of charge. Prof. Barbier arranged with transport carriers and hoteliers for reduced prices for conference participants. After the conferences, interesting field trips were organised, and Prof. Barbier would have discussed the routes with local organisers. A master of both word and action, he liked to become involved in organising conferences, trips and social meetings, creating a friendly atmosphere among all the participants.

2. SZKIC DZIAŁALNOŚCI PROFESORA BERNARDA BARBIERA JAKO PRZEWODNICZĄCEGO KOMISJI

Nie sposób przedstawić całą działalność Komisji pod przewodnictwem prof. B. Barbiera. Postaram się zaakcentować kilku jej aspektów:

Zainicjowanie i przeprowadzenie na wysokim poziomie naukowym i organizacyjnym dużej liczby konferencji, z których ważniejsze odbyły się w: Warnie (Bułgaria) – 1980, Aix-en-Provence (Francja) – 1981, Krakowie (Polska) i Lipari (Włochy) – 1982, Łodzi (Polska) – 1983, Lugano (Szwajcaria) – 1984, Berlinie Zachodnim – 1985, Palma de Mallorca (Hiszpania) – 1986, Sousse (Tunezja) – 1987, Tokio (Japonia) – 1988, Edynburgu (Wielka Brytania) – 1990, Marakeszu (Maroko) – 1991, Minsterze (Niemcy) – 1992, Peterboroughu (Kanada) – 1992. Oprócz tych corocznych oficjalnych konferencji – jak już wspomniano – Komisja występowała w roli współorganizatora sympozjów, zjazdów i konferencji w wielu krajach. Każda konferencja była poświęcona tematyce problemowej, np. turystyce gór, dużemu miastu, turystyce wysp, terminologii turystycznej itd. Materiały pokonferencyjne były zazwyczaj wydawane w oficjalnych językach Unii – angielskim i francuskim.

Będąc wytrawnym narciarzem i specjalistą problematyki górskiej, a zwłaszcza alpejskiej, prof. B. Barbier popierał rozszerzenie tematyki badań i publikacji członków Komisji łączących turystykę ze sportem i rekreacją, jak i z geografiami kultury.

Kierowanie Komisją – które prof. Barbier prowadził prawie bez wsparcia finansowego ze strony MUG i uniwersytetu Aix-Marseille II – choć bardzo pracochłonne, nie powstrzymało Go od wprost ogromnej działalności naukowo-dydaktycznej i licznych wyjazdów do wielu państw, nie tylko europejskich, które skutkowały dużą liczbą dogłębnych studiów turystyczno-geograficznych, z uwzględnieniem szerszych powiązań naukowych i aplikacyjnych.

Znane są pionierskie publikacje prof. B. Barbiera dotyczące rozwoju Alp Południowych – o tendencjach rozwoju francuskich stacji narciarskich (*stations integrales de ski*), badania problemów zagospodarowania gór i turystyki we Francji, w Japonii, Nowej Zelandii, Rumunii, Bułgarii, w Czechosłowacji. Należy tu wyróżnić chyba najbardziej cytowane studium dotyczące narciarstwa w krajach socjalistycznych. Prof. Barbier, w duchu

2. PROF. BERNARD BARBIER'S ACTIVITY AS COMMISSION CHAIRMAN

It is not possible to present the whole of the Commission's activity under his leadership, and so I will point to several. He organised and conducted many international conferences e.g.: in Varna (Bulgaria) – 1980, Aix-en-Provence (France) – 1981, Kraków (Poland) and Lipari (Italy) – 1982, Łódź (Poland) – 1983, Lugano (Switzerland) – 1984, West Berlin – 1985, Palma de Mallork (Spain) – 1986, Sousse (Tunisia) – 1987, Tokyo (Japan) – 1988, Edinburgh (Great Britain) – 1990, Marakesh (Morocco) – 1991, Münster (Germany) – 1992 and Peterborough (Canada) – 1992. Apart from these annual official conferences, the Commission co-organized numerous symposia, meetings and conferences in many countries. Each conference was devoted to an individual issue, e.g. mountain tourism, the city, island tourism, tourist terminology, etc. Post-conference materials were usually published in the IGU's official languages – English and French.

As an experienced skier, familiar with the mountains and particularly the Alps, Prof. Barbier supported studies and publications that combined tourism with sport and recreation, as well as with the geography of culture.

Administering the Commission with almost no financial support on the part of the IGU or the *Université Aix-Marseille II* was extremely hard and time-consuming. This, however, did not prevent him from conducting research, teaching, or travelling frequently within and outside Europe. His travels resulted in thorough tourist and geographical studies, including both theoretical and practical aspects.

Prof. Barbier is known for his pioneering publications concerning the development of the Southern Alps, on French skiing stations, mountain exploitation and tourism in France, Japan, New Zealand, Romania, Bulgaria and Czechoslovakia. His most renowned study on central-eastern Europe concerned skiing in the former socialist countries. Prof.

francuskiej szkoły geograficznej, wiele swoich prac poświęcił geografii regionalnej i kulturowej, np. prace o geografii produkcji win i alkoholi w Europie oraz we Francji.

Należy dobitnie podkreślić, że geografia turystyczna w rozumieniu Bernarda Barbiera miała niewiele wspólnego z opisem, nawet najbardziej szczegółowym, walorów turystycznych, zabytków i tras. On umiał przedstawić w sposób spektakularny i przekonujący przede wszystkim problemy rozwoju turystyki na tle przyrody, tradycji, gospodarki, kultury, ze szczególną uwagą poświęconą miejscowej społeczności. Dlatego można Go uznać za jednego z prekursorów podejścia, które później zyskało sobie miano rozwoju zrównoważonego (*developpement durable*).

3. UCZESTNICY W PRACACH KOMISJI I PODKOMISJE

W ramach Komisji prof. B. Barbier zainicjował funkcjonowanie dużej liczby podkomisji. Ich liczba była zmienna w zależności od atrakcyjności problematyki i zgłaszających się uczonych do współpracy. Można było uczestniczyć w więcej niż jednej podkomisji. Najdłużej pracowały podkomisje, które wymieniam poniżej:

- „Turystyka a góry” (pod kierownictwem prof. Billeta i z udziałem B. Barbiera, J. Herbina, L. Dineva, M. Valenzuela, G. Ferro, F. Julga, L. Bridela i innych);
- „Konsumpcja przestrzeni przez turystykę” (G. Wackermann, S. Liszewski, M. Stalski, Z. Pepeonik, F. Julg);
- „Wykorzystanie potencjału turystycznego w rozwoju regionalnym” (M. Stalski, G. Battisti, C. Ciaccio, K. Sihnhuber);
- „Atlas światowej turystyki” (R. Price, R. Ruppert, W. Ritter, F. Rajootte, F. Fourneau);
- „Kartografia turystyczna” (J. Majer, P. Mariot, C. Wildiers);
- „Turystyka i wypoczynek w obszarach uprzemysłowionych” (F. Reitel, J.-M. Dewailly, G. Škvarčková, M. Valenzuela, E. Dziegieć);
- „Czas wolny i przemiany społeczne” (B. Duffield, K. Wolf, J. Coppock, R. Bennet, E. Gormsen, J. Mirloup, W. Ritter, P. Kouwe, P. Weber, P. Preau);
- „Optymalizacja usług turystycznych” (M. Stalski, G. Battisti, C. Ciaccio, K. Sihnhuber, C. Velasquez, G. Wackermann);

Barbier devoted much of his work to regional and cultural geography (wine and spirits production in France and Europe).

According to Bernard Barbier, tourist geography had little in common with a description, even the most detailed, of tourist assets, monuments or routes. He knew how to convincingly present the problems of tourist development in relation to nature, tradition, economy and culture, with particular attention paid to local communities. Therefore he may be considered to be one of the precursors of what became known as sustainable development.

3. PARTICIPANTS IN THE WORK OF THE COMMISSION AND THE SUB-COMMISSIONS

Prof. Barbier initiated a large number of sub-commissions, depending on the attractiveness of the problems and on those willing to cooperate. It was possible to participate in more than one sub-commission. Here are those that worked the longest:

- *Tourism and mountains* (under the supervision of Prof. Billet, and in cooperation with Barbier, Herbin, Dinev, Valenzuela, Ferro, Julg, Bridel and others);
- *The consumption of tourist space* (Wackermann, Liszewski, Stalski, Pepeonik, Julg);
- *Tourist potential for regional development* (Stalski, Battisti, Ciaccio, Sihnhuber, Bachvarov);
- *World Tourism Atlas* (Price, Ruppert, Ritter, Rajotte, Fourneau);
- *Tourist Cartography* (Majer, Mariot, Wildiers);
- *Tourism and recreation in industrialised areas* (Reitel, Dewailly, Škvarčková, Valenzuela, Dziegieć);
- *Leisure time and social transformations* (Duffield, Wolf, Coppock, Bennet, Gormsen, Mirloup, Ritter, Kouwe, Weber, Preau);
- *Tourist service optimisation* (Stalski, Battisti, Ciaccio, Sihnhuber, Velasquez, Wackermann);

– „Wyroby przemysłowe dla potrzeb turystyki” (K. Hottes, G. Erikson, E. Gormsen, T. Basak, G. Wackermann, B. Barbier, M. Stenzel);

– „Turystyka w okolicach dużych miast” (E. Dziegieć, S. Liszewski, F. Vetter, K. Mirloup, M. Renuci);

– „Turystyka wybrzeży” (Y. Barbaza, K. Popp, B. Benthien, Z. Pepeonik, M. Valenzuela, E. Gormsen).

Została także zainicjowana podkomisja „Turystyka a warunki fizycznogeograficzne”, pod kierunkiem J. C. Morvana i K. Marsha (Kanada), która jednak później dołączyła do Komisji Geografii Fizycznej.

Należy pokreślić, że wśród aktywnych uczestników Komisji byli jeszcze tacy uznani specjaliści, jak P. Defert, R. Butler, R. Dumas, R. Kasumov, D. Pearce. Z polskich uczonych najbardziej aktywny udział w pracach Komisji i podkomisjach brali: M. Stalski, E. Dziegieć, S. Liszewski, A. Jackowski, J. Warszńska, J. Wyrzykowski i T. Bartkowski, E. Żukowska. Sympozja zorganizowane w Polsce – w Krakowie i Łodzi – należą do najbardziej udanych. Poza publikacją w zeszytach konferencyjnych duża część referatów była drukowana później w rozszerzonej wersji w czasopiśmie „Problemy Turystyki”, wydawanym przez Instytut Turystyki w Warszawie.

4. EFEKTY DZIAŁALNOŚCI KOMISJI

Zrealizowane konferencje, spotkania podkomisji, porady i listy okólnikowe, referaty i wystąpienia prof. Barbiera oraz wielu innych uczonych zainspirowały powstanie dużej liczby publikacji naukowych i popularnych, podręczników i materiałów promocyjnych. Profesor zawsze poświęcał szczególną uwagę kontaktom z mediami i traktował każdą konferencję jako okazję do promocji odwiedzonego kraju lub miasta wśród specjalistów i przedstawicieli biznesu turystycznego. Sam potrafił w sposób niezwykle trafny, elokwentny i dyplomatyczny podkreślić atuty i problemy rozwoju turystyki. Miał integrujący wpływ na środowisko geografów związanych z dydaktyką i badaniami nad turystyką.

Na sympozjach zorganizowanych przez Komisję uczestnicy rozpowszechniali wyniki badań nad turystyką z własnych krajów i uczelni, wzajemnie informowali się o sympozjach i zjazdach krajo-

Industrial products for tourism (Hottes, Erikson, Gormsen, Basak, Wackermann, Barbier, Stenzel);

– *Tourism around big cities* (Dziegieć, Liszewski, Vetter, Mirloup, Renuci);

– *Coastline tourism* (Barbaza, Popp, Benthien, Pepeonik, Valenzuela, Gormsen).

Another commission – *Tourism and physical geographical conditions*, under the supervision of Morvan and Marsh (Canada), was later joined to the Physical Geography Commission.

Among the remaining active members of the Commissions there were such renowned specialists as Defert, Butler, Dumas, Kasumov or Pearce. The most active Polish academics were Stalski, Dziegieć, Liszewski, Jackowski, Warszńska, Wyrzykowski, Bartkowski and Żukowska. The symposia organised in Poland (Kraków and Łódź) were very successful. Many presentations were printed both as conference materials and, in full, in the *Problemy Turystyki* magazine, issued by the *Institute of Tourism* in Warsaw.

4. THE RESULTS OF THE COMMISSION'S ACTIVITIES

The conferences, sub-commission meetings, newsletters, as well as presentations by Prof. Barbier and other academics, resulted in a large number of academic and popular publications, course books and promotional materials. He has always cared about contacts with the media and treated each conference as an opportunity to promote the visited country or city among specialists and tourist business representatives. He could precisely, eloquently and diplomatically emphasise the advantages and problems of tourist development. He skilfully managed to bring together geographers teaching and researching tourism.

During the symposia, the participants popularised research results obtained at their own universities, and exchanged information about the meetings on specific topics organised in their countries.

wych, tematycznych i regionalnych. Nawiązano kontakty również i z innymi międzynarodowymi i regionalnymi organizacjami, takimi jak: AIENT, WTO, CIRET, LORETO, z komitetami narodowymi geografii itd. W ten sposób powstała nieformalna międzynarodowa sieć geografów-turystologów, co – moim zdaniem – jest ważnym skutkiem działania Komisji i osobistym osiągnięciem prof. Bernarda Barbiera. Stan wiedzy, badań i dydaktyki były przedstawione na paryskim zjeździe MUG w 1984 r. i rok później w specjalnym numerze „GeoJournal”, w którym większość szkół narodowych turystyczno-geograficznych była przedstawiona przez miejscowych specjalistów. Profesor szczególną uwagę darzył współpracę z kolegami z krajów Europy Środkowej i Wschodniej, zwłaszcza z Polski. Dowodem jego specjalnego zainteresowania tym krajem jest Jego doskonała książka *La Pologne*, napisana we współautorstwie z prof. M. Rościszewskim.

Bernard Barbier jest Honorowym Członkiem PTG, a Uniwersytet Łódzki nadał Mu w 1990 r. tytuł doktora *honoris causa*. Wiele razy był zapraszany na wykłady i prelekcje w niemal wszystkich miastach uniwersyteckich Polski. Przypominam sobie również, że co najmniej sześć razy był zapraszany do Bułgarii na narodowe zjazdy geografów i na inne sympozja. Zawsze przyjeżdżał i swoimi wystąpieniami w znaczący sposób przyczyniał się do podwyższenia poziomu merytorycznego dyskusji, sugerował inspirujące kierunki badań.

5. Z UZNANIEM I WDZIĘCZNOŚCIĄ

Prof. Bernard Barbier, paryżanin, który po wyższych studiach założył rodzinę w słonecznej Prowansji i na stałe związał się z Uniwersytetem Aix-Marseille II, zyskał sobie uznanie nie tylko jako uczony i wykładowca, ale też jako działacz na rzecz rozwoju regionu Alp Południowych, za co był nieraz nagradzany, m.in. Krzyżem Komandorskim Francji. Jest On wybitnym przedstawicielem francuskiej szkoły geograficznej, charakteryzującej się szerokim podejściem, zintegrowaniem wiedzy geograficznej z historią i z kulturą. Będąc Francuzem „z krwi i kości” jest jednocześnie Bernard Barbier uosobieniem „Europejczyka” i najlepszych cech wypracowanych przez cywilizację europejską. Nigdy nie opuszczało

Contacts were made with other international and regional organisations, such as AIENT, WTO, CIRET or LORETO, with the IGU national geographical committees, etc, leading to the formation of an unofficial international network of tourism geographers. I consider this to be an important effect of the Commission's activity and Prof. Barbier's personal achievement. The current state of knowledge, research and teaching was presented at the IGU congress in Paris in 1984, and a year later in a special issue of *Geo Journal*, where local specialists presented most of the national schools of tourism and geography. He particularly appreciated cooperation with his colleagues from Central and Eastern Europe and especially from Poland. His interest in this country was reflected in his book *La Pologne*, co-written with Prof. Rościszewski.

Bernard Barbier is an Honorary Member of the PTG (Polish Geographical Society), and the University of Łódź awarded him *honoris causa* in May 1990. He has been invited to nearly all Polish university cities to give lectures. I also recall him being invited to national geographical meetings in Bulgaria six times. He always accepted the invitation, and his lectures elevated the level of debate, as well as inspiring further research.

5. APPRECIATION AND GRATITUDE

Prof. Bernard Barbier, a Parisian, who as a university graduate set up family in sunny Provence started permanent work at the *Université Aix-Marseille II*. He gained recognition not only as a researcher and lecturer, but also as an activist for the regional development of the Southern Alps. He was rewarded for this several times e.g. with the *Croix d'Honneur* of France. He is a distinguished representative of the French geographical school, with its comprehensive approach, and integration of geography, history and culture. Remaining a 'true' Frenchman, Bernard Barbier is also a true European, representing the best qualities established

Go zarówno pozytywne myślenie, zdrowy dystans do rzeczy i okoliczności, jak i niezawodne poczucie humoru. Odznaczał się skromnością i zdolnością zniesienia różnych warunków, nieraz „spartańskich”.

Jestem wdzięczny zrządzeniu losu, że mogłem współpracować w ramach Komisji MUG i przy innych okazjach z tak wspaniałym Człowiekiem, Uczonym, Erudyta i Przyjacielem¹.

PRZYPIS

¹ Notatkę opracowano na podstawie: 1) Listy okólnikowe Komisji Geografii Turyzmu i Wypoczynku przy MUG; 2) korespondencja E. Dziegieć i M. Baczwarowa z prof. Bernardem Barbierem; 3) *Tourisme et Loisirs dans les environs des grandes villes* – Zeszyt referatów na konferencję w Łodzi, 1983; 4) Terminologia turystyki i rekreacji, Materiały konferencyjne, UJ, Kraków, 1981.

by European civilization. Positive thinking, a healthy sense of proportion to work and circumstances, as well as an unfailing sense of humour have never left him. At the same time, he has always been personally modest and ready to stand difficult, sometimes even 'spartan' conditions.

I am honoured to have worked with such a wonderfully inspiring scholar and a truly warm friend¹.

NOTE

¹ The note is based on: 1) newsletters of the Geography of Tourism and Recreation Commission at the IGU; 2) correspondence between Prof. Bernard Barbier and Dziegieć and Bachvarov; 3) *Tourisme et Loisirs dans les environs des grandes villes* – set of presentations for a conference in Łódź, 1983; 4) tourism and recreation terminology, conference materials – the Jagiellonian University, Kraków, 1981.